

KOMMENTAR | Postdramatisk teater

Scenisk undersökning av ett svårfångat nu

På den nystartade Köpenhamnsteatern Camp X visas strax före jul ett märkligt stycke världshistoria. På två timmar slussades vi i kaotiska former från grottmänniskor till vikingar via upplysningstid, revolution och världskrig rakt in i nuet och vidare ut i en tänkt framtid om några tusen år där inte ens minnena av vem vi en gång var lär existera. Det fascinerande med denna omtumlande tidsresa var att skådespelarna knappast hann lägga av sig djurhudarna och vikingahjälmarna förrän de förmodades konversera om Voltaire eller ge en snabb introduktion till Einsteins teorier. Kanske är vi bara lätt förklädda grottmänniskor som försöker bära bilderna av en sofistikerad modern civilisation? Teatern kan som få andra konstarter ge en fysisk förnimmelse av olika tidslager i ett utvidgat nu. Och allra bäst lyckas det i den alltmer utbredda form som kallas postdramatisk teater.

"The World in Pictures", uppsättningen här ovan, är den senaste produktionen med den brittiska gruppen Forced Entertainment, som under ledning av Tim Etchells är ett av de mer kända teaterkollektiven i Europa som arbetar i postdramatiska former. Andra företrädare för dessa uttryck är till exempel Suzanne Osten med Unga Klara, tyska Rimini Protokoll och den Londonbaserade internationella gruppen Complicite. I Köpenhamn har olika institutioner det gångna året satsat speciellt på att utforska och visa postdramatisk teater, både i gästspel, inhemska uppsättningar och internationella seminarier.

Kännetecknande för denna typ av teater är att den inte söker psykologisk inlevelse i illusoriska karaktärer eller byggs upp som en illustrerad dramatisk berättelse. Snarare går man in i ett slags undersökning av ett ämne där skådespelarna tydligt redovisar för publiken när de tar plats i en fiktiv situation för att utforska den. Just på Camp X-teatern i Köpenhamn har man under hösten teatralt studerat begreppen "Normal" och "Queer", bland annat med hjälp av svenska regissören Farnaz Arbabi som iscensatte ett underbart teatercollage om ungdomars tankar och värderingar omkring normal sexualitet. I februari är det demokratin som ska belysas i Camp X:s nya projekt "Democracy".

Ovan nämnda Complicite gör i sitt senaste verk, "A Disappearing Number", en filosofisk-poetisk studie av matematikens sätt att spegla hur vi organiserar och förstår vår värld. Rimini Protokoll gör plats-specifika dokumentärprojekt, senast i "Cargo Sofia", som belyser den europeiska åkeribranschens villkor.

Men allt detta innebär inte att man förvandlar scenkonst till undervisning. En stiliserande estet som Robert Wilson betraktas också som en postdramatisk regissör för sitt sätt att likställa scenens ljud, bild, scenerier och text i ett slags abstrakt teatral arkitektur.

Vad det primärt handlar om i den postdramatiska teatern är att bryta med färdigförpackade, illusionsbaserade skildringar av verkligheten för att i stället upprätta en dialog kring konstnärliga prövningar av ett undflyende, motsättningsfyllt nu. Vid ett seminarium på Camp X framhöll den teaterns konstnärliga curator Ditte Maria Bjerg att teatrar paradoxalt nog är de rum där det "icke-teatrala" kan få plats, om man tänker sig att hela vår tillvaro i övrigt har teatraliserats med konsumtionsbeteenden, klasstillhörighet, sexualitet och yrkesroller som etableras enligt förutsägbara och kommersiellt exploaterade mönster.

Traditionell psykologiserande teater tenderar att förlänga konsumtionskulturens logik genom att servera en färdig historia och tala till publiken som en rolldefinierad konsumentgrupp. Den postdramatiska teatern, däremot, utgår från individens nyfikenhet på vad som ligger bakom vedertagna sanningar och ifrågasätter villkoren för omgivande kulturella mönster. Därigenom bekräftas teatern som en plats vars centrala konstnärliga projekt är att stärka människans frihet att tänka och agera självständigt.

THERESA BENÉR

Theresa Benér är teaterkritiker och kulturjournalist.

FOTO: JESSICA GOW/SCANPIX

DEBATT | Bibliotekens roll

Det finns många vägar till den sköna litteraturen

LÄSFRÄMJANDE En e-bok kan ge en lika stor läsoplevelse som en tryckt. Det skriver stadsbibliotekarie Inga Lundén som svar på Christer Hermanssons kritik mot det som kallas Bibliotek 2.0.

Visst är, som Christer Hermansson skrev i gårdagens SvD, den berörande sköna litteraturen viktig. Kärnan i folkbibliotekets verksamhet är upplevelsen av det lästa, tillsammans med folkbildningen i samtida tappning. Sen må det gälla skönlitteratur, svensk och utländsk, för barn och vuxna, facklitteratur, tidningar, tidskrifter, bildsatta manus eller till och med en och annan digital text.

Jag bekymrar mig inte särskilt mycket över litteraturens form, den som väljer en e-bok framför en i tryckt form kan få en väl så stor läsoplevelse. Jag oroar mig för hur ett samhälle skulle kunna te sig, när människor inte längre förmår läsa en längre sammanhängande text. Bara korta snuttar och meddelanden. Hur kan man då få en inblick i hur en människa tänkte för två hundra år sedan eller på andra sidan klotet? En torftig och begränsad värld hotar.

Sveriges Författarförbund samarbetar med Stockholms stadsbibliotek kring Waltic, sommarens stora författarkongress. Deras tre huvudteman är också bibliotekens stora utmaningar: interkulturell dialog, digitalise-

ring – och läs- och skrivkunnet.

Christer Hermansson tycker att debatten om Bibliotek 2.0 är onyanserad. Jag tycker det mest är han som står för det onyanserade, "antingen eller". Som om det handlade om ett nollsummespel, där läsarnas inflytande skulle inkräkta på bibliotekariernas betydelse. Stockholms stadsbiblioteks nya webbplats bibliotek.stockholm.se visar upp bibliotekets och bibliotekariernas många sidor – med mer intellekt. Här möter biblioteket sina användare på ett öppnare, mer jämlikt och nyfiskt sätt. Läsare möter läsare. Varför ska bibliotekarierna ha ensamrätt på litteraturen, när det finns så många röster som kan ge tips om böcker och läsglädje?

Hittills har det virtuella biblioteket inspirerats av det fysiska, nu händer också det motsatta. Kalla det 2.0 eller vad du vill. Det rör sig om ett förändrat arbetssätt, där lusten att dela och delta och nyfikenheten på vad det kan föra med sig är starkare än de förutfattade meningarna.

På Stadsbiblioteket i Stock-

holm arbetar man sedan i höstas i tre huvudavdelningar; Låna, Läsa, Läsa. Den sistnämnda tredjedelen borde få Christer Hermansson att hoppa högt av för-tjusning. Här handlar det just om att främja läslusten genom att prova alla tänkbara vägar för att förmedla den sköna litteraturen och nå nya biblioteksbesökare.

Stockholms stads- och länsbibliotek är en av initiativtagarna till Musa (Metodutvecklingen för skönlitterärt arbete), som Christer Hermansson nämner. De bibliotekarierna som har gått denna utbildning åtar sig att i ett nätverk jobba vidare för att utveckla arbetet med skönlitteraturen i samarbete med såväl författare som läsare.

Jag sitter just nu med Stadsbibliotekets och de 39 stadsdelsbibliotekens verksamhetsberättelser. Inte något år har antalet läsecirklar, språkkaféer och skivarcirklar varit så stort som nu.

"För den vars enda verktyg är en hammare, tenderar alla problem att se ut som spikar".

Mark Twain

INGA LUNDÉN

Inga Lundén är stadsbibliotekarie vid Stockholms stadsbibliotek.

SvD.se

Läs Christer Hermanssons debattartikel från gårdagens SvD.

• svd.se/kulturbedatt

Johan Gardfors (född 1979) är även verksam som fotograf.

FOTO: LISA SCHMIDT

Gardfors infallsrika

Prosa

JOHAN GARDFORS

En ohängd historia
391 S. BLADSTADEN

Med boken *En ohängd historia* debuterar Johan Gardfors, född 1979 och bosatt i Stockholm. I korta prosastycken släpper författaren lös ett brokigt gäng figurer och episoder som glider mellan det vardagliga och det osannolika. Här finns Grå Gubben, tant Hilma, ensamma Marianne, den stickande fyrvaktaren, halsduken, trädet, sopåkarna Håkan och Vlöd.

Miljön är i huvudsak urban med något dystopisk atmosfär, en

verklighet på väg att krackelera, ändå underkastad hårda mönster vars bakomliggande principer läsaren aldrig riktigt får syn på – men som kanske är själva läsandets interaktion. Stumpar som till en början syns isolerade möts oväntat, korsas och sammanblandas, förbiilande detaljer dyker upp i nya konstellationer. Det är lekfullt och finurligt.

Ändå vidmakthålls känslan av ett ganska disparat och flyktigt material. Detta förstärks av att Gardfors skjuter in diktfragment, grafiska påhitt, uppslagsbokscitat och så vidare.

Mer och mindre dunkla paragrafer ur något som kallas "Fredrik Markgrens journal" hör också